

LÄNSSTYRELSEN

Västerbottens län

Länsantikvarien

Byrådirektör
G Johansson

BESLUT

1982-10-25

11.392-1601-81

Byggnadsminnesförklaring av Skellefteå kyrkstad i Skellefteå landsförsamling, Skellefteå kommun
(3 bilagor)

Fråga om byggnadsminnesförklaring av Skellefteå kyrkstad (Bonnstan) i Skellefteå landsförsamling har väckts den 24 juni 1981. Kyrkstaden är belägen på fastigheterna Kaplansbordet 2:4, Prästbordet 1:50 och 8:1 samt samfällid mark till Kaplansbordet 1:4 och 2:4, Klockarbordet 1:6, Prästbordet 1:50, 2:6 och 2:8 inom stadsdelen Prästbordet i Skellefteå kommun. Fastighetsägare är Skellefteå kommun och stiftsnämnden i Luleå stift.

Kyrkstaden är i den fysiska riksplaneringen utlagd som en kulturhistorisk miljö av riksintresse. Den representerar enligt riksantikvarieämbetet så betydande kulturhistoriska värden att en byggnadsminnesförklaring är väl motiverad.

Byggnadsnämnden har den 10 november 1981 beslutat biträda förslaget till skyddsföreskrifter.

Kommunen och dess kultur nämnd tillstyrker byggnadsminnesförklaringen.

Stiftsnämnden har godkänt föreslagna skyddsföreskrifter.

Av kammarägare/lägenhetsansvariga har 345 st (88 %) godkänt de föreslagna skyddsföreskrifterna, två delägare i en kammare har vägrat godkänna förslaget och återstoden - representerande 46 kammare - har inte hörts av.

Med sina 116 kyrkstadshus innehållande 392 kamrar är kyrkstaden en av landets bäst bevarade. Hela anläggningen har än i dag mycket av sin karaktär från tillkomsttiden på 1830-40-talen. Dess historia, läge och utseende framgår närmare av bifogad beskrivning. Den bevarar egenarten hos gången tids byggnadsskick och är med hänsyn därtill att anse som synnerligen märklig.

 Postadress
901 86 UMEÅ

 Gatadress
Storgatan 71 B

 Telefon
090-10 70 00

 Postgiro
3 51 94-0

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 1 § lagen om byggnadsminnen (SFS 1960:690, senaste lydelse SFS 1976:440) Skellefteå kyrkstad (Bonnstan) på ovan angivna fastigheter för byggnadsminne.

Byggnadsminnesförklaringen omfattar de byggnader och det område som markerats på bifogade karta, bil 2.

Länsstyrelsen meddelar enligt 2 § samma lag följande skydds-föreskrifter.

1. Byggnaderna får inte rivas, flyttas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras. Äldre detaljer i exteriören såsom trappor, dörrar med tillbehör, fönsterluckor, fönsterbågar med glas samt dörr- och fönsterfoder skall bibehållas.
2. Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Samråd skall ske med länsantikvarien vid länsstyrelsen eller med annan som länsstyrelsen utser.
3. Det område kring byggnaderna som på bilagda karta, bil 2, avgränsats med streckad linje skall hållas i sådant skick att byggnadernas utseende och karaktär inte förvanskas.

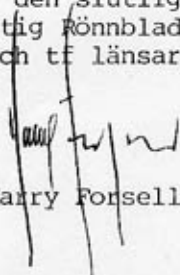
Om ändring av byggnadsminnet i strid mot meddelade skydds-föreskrifter blir nödvändig för att byggnaderna skall vara till nytta eller om sådan ändring eljest kan anses påkallad av särskilda skäl får länsstyrelsen enligt 3 § lagen om byggnadsminnen meddela tillstånd därtill.

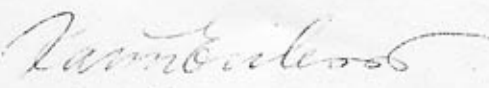
Enligt 14 § tredje stycket lagen om byggnadsminnen gäller detta beslut omedelbart, även om det överklagas.

Detta beslut kan överklagas hos kammarrätten, se bilaga.

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen. I beslutet deltog stf landshövding Harry Forsell jämte ledamöterna Bert-Ove Bäckman, Sture Forsén, Bengt O Gullesjö, Margareta Hedlund, Erik Johansson, Bertil Carlsson, Yngve Lauritz, Karl-Erik Lundström, Stefan Löfstedt, Jan-Ivan Nilsson, Hagar Normark, Torsten W Persson, Carl Schmidt och Göran Svanberg.

I den slutliga handläggningen deltog även tfj länsråd Stig Rönnblad, länsantikvarie Karin Eriksson, föredragande, och tf länsarkitekt Rune Teglund.

Harry Forsell

Karin Eriksson

Bilagor

Beskrivning (bil 1)
Situationsplan (" 2)
Besvärshänvisning (" 3)

Kopia till

byggnadsnämnden, rek
riksantikvarieämbetet och statens historiska museer
för ev överklagande (3 ex), delgivningskvitto
Västerbottens museum
Skellefteå museum
stiftsnämnden
kyrkstadsstyrelsen
Skellefteå kommun
Skellefteå landsförsamling
kulturnämnden
planenheten
länsantikvarien
kammarrätten i Sundsvall för lagakraftbevis
inskrivningsmyndigheten, rek (efter laga kraft)
fastighetsregistermyndigheten, rek (efter laga kraft)
riksantikvarieämbetet, byggnadsminnesregistret (efter laga kraft)
Västerbottens museum (efter laga kraft)
Skellefteå museum (efter laga kraft)
handlingarna + besvärshänvisning

Skellefteå kyrkstad (Bonnstan) i Skellefteå landsförsamling, Skellefteå kommun

Kyrkstadens historia och bebyggelsens karaktär

Kyrkstäder har funnits åtminstone sedan 1600-talet vid kyrkorna i Övre Norrland och i delar av Österbotten. Kyrkstadshusens kammare fungerade som tillfälliga bostäder åt de mer avlägset boende sockenborna vid deras kyrkibesök, framför allt vid de sk kyrkhelgerna, samt vid marknader, ting och uppbörder. Övriga tider stod kyrkstaden öde med tillbommade dörrar och stängda fönsterluckor. Varje kyrkstad som i dag bevarats har sin speciella karaktär, beroende på vid vilken tid den tillkommit och vilka öden den genomgått. Livet i kyrkstaden reglerades i kyrkstadsstadgan. Mycket tack vare bestämmelserna i stadgan har kyrkstadsseden kommit att bevaras. Boendet är fortfarande inte permanent utan kamrarna nyttjas bara några dagar då och då i samband med kyrkhelgerna.

För Skellefteå kyrkstad gäller en stadga fastställd av länsstyrelsen i Västerbottens län den 5 mars 1953.

Ansvaret för kyrkstaden i Skellefteå vilar enligt stadgan på en kyrkstadsstyrelse. Kyrkstadsstyrelsen för ett register över ägare/lägenhetsansvariga. Varje köp kräver styrelsens godkännande. Rätt att köpa har bara inom landsförsamlingen kyrkskriven person. På så sätt fungerar kyrkstaden som en traditionsrik och levande träffpunkt för Skelleftebygden.

Skellefteå kyrkstad har i mycket bevarat sin karaktär från tillkomsttiden på 1830-40-talen. Den består i dag av 116 kyrkstadshus, innehållande 392 kamrar med olika ägare. Därtill kommer tre stallar och en livrébod samt två nyare sanitärstationer.

Till sin nuvarande plats på älvbrinken några hundra meter nedströms Skellefteå landsförsamlings kyrka flyttades kyrkstaden efter en brand 1835. Kyrkstaden kom att kallas Bonnstan för att skilja den från den 1844 grundade borgarstaden Skellefteå längre österut. Kyrkstadshuset lades efter en regelbunden plan: landsvägen i nordväst-sydostlig riktning blev huvudgata, ett centralt torg lades ut och kyrkstadshuset timrades upp i täta parallella rader. Husen

är uppförda i omväxlande en och två våningar. De större husen ligger främst vid landsvägen och i norra längan, medan raderna närmast älven domineras av lägre och mindre hus.

De större husen rymmer ofta åtta kammare - fyra i varje plan - alla med ingång från en gemensam förstuga i husets mitt. Utvändiga trappor till den övre våningens kammare förekommer även. Bland de mindre kyrkstugorna finns flera varianter. Några rymmer endast en kammare, men vanligare är stugor med två-fyra kammare.

Samtliga kyrkstadshus är uppförda med stomme av liggande timmer. De är timrade med utknutar, vilka ibland är inklädda med bräder. Annars har endast ett fåtal väggar brädfodrats som skydd mot väder och vind.

Husen vilar vanligen på hörnstenar, bara några enstaka har stensockel. Varje hus har en eller två skorstensmurar, eftersom kamrarna är försedda med öppna spisar. De flesta skorstenar har murats om de senaste åren av brandsäkerhetsskäl.

Yttertaken vilar på långsgående åsar. Det ursprungliga takmaterialet var spån, men detta material har senare utbytts mot grått betongtegel eller plåt, vilket också motiverats av brandsäkerhetsskäl. På de utskjutande ändarna av kroppåsen står årtal inhuggna. Det framgår att flera av husen upptimrades på 1830-talet.

Under de senaste åren har många detaljer i husens exteriörer bytts ut. Detta gäller t ex dörrar, fönsterluckor, fönsterbågar samt dörr- och fönsterfoder. De detaljer som finns kvar berättar om den variationsrikedom som funnits i Bonnstan. Vissa fönsterbågar har blåsta glas som kan härröra från det gamla glasbruket i Ytterstfors. De äldre dörrarna har ofta ursprungliga dörrtryck, lås och smiden. Alla dessa detaljer har ett alltmer framträdande "antikvärde".

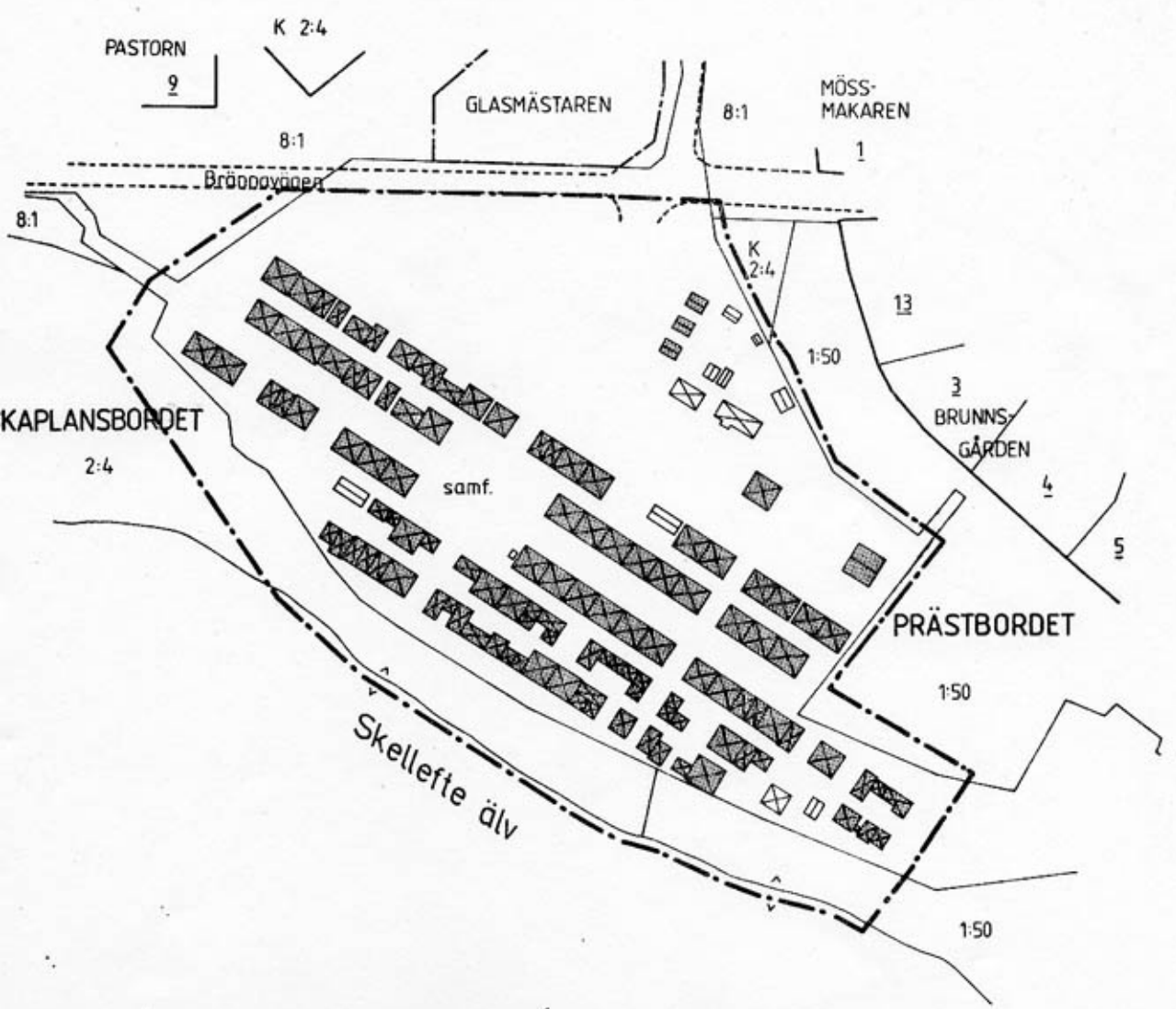
En undersökning av färgsättningen i Bonnstan har visat att en mängd olika kulörer har förekommit på dörrar, fönsterluckor och dörrfoder. Här finns spår av ultramarin, kromoxidgrönt, engelskt rött, gulockra, vitt och svart - samtliga linoljefärger. Såväl utvändigt som inne i kamrarna har oljefärgen använts tunt och sparsamt. Senare fönsterluckor och dörrar är oftast avfärgade med trätjära eller cuprinolbehandlade, så att de nu har en vackert tjärbrun färgton. Kyrkstadshusens timmerväggar är i de flesta fall obehandlade. Mot norr, väster och öster är timmerväggarna därför silvergrå i tonen, mot söder tjärbruna genom solens

påverkan. De grå och bruna timmerväggarna uppfattar vi i dag som något karakteristiskt för Skellefteå kyrkstad. Förvånande är då att så många byggnader bär mer eller mindre tydliga spår av att en gång ha varit målade med röd slamfärg (typ falu rödfärg). Detta kan gälla en fasad eller en del av en fasad kring en enda kammare i huset, vilket avspeglar ägandeförhållandena i kyrkstaden.

Till kyrkstaden hörde ett betydande område med kyrkstallar i norr. Dessa har brunnit ner eller rivits, endast tre återstår. Även den yttre kyrkstadsmiljön har alltid präglats av en enkelhet som hängt samman med dess karaktär av tillfällig övernattningsplats. Inga planteringar har förekommit, ingen särskild omsorg har lagts ner på markbehandlingen. De grusade gångarna mellan husen har kantats av gräs och vilda örter. De rabatter som under senare år anlagts framför vissa hus är främmande i miljön.

Kyrkstadens byggnader inventerades och fotograferades av Nordiska museet 1942 och av Västerbottens museum 1977. Materialet från dessa inventeringar förvaras vid Skellefteå museum, Västerbottens museum och hos länsantikvarien (gäller endast den senare).

BYGGNADSMINNESFÖRKLARING AV KYRKSTADEN (BONNSTAN) I SKELLEFTEÅ LANDSFÖRSAMLING

- OMRÅDE TILL SKYDD FÖR BYGGNADSMINNE.
LINJEN BELÄGEN 3 METER UTANFÖR SKYDDSONRÅDETS GRÄNS.
- BYGGNAD SOM ÅTNJUTER SKYDD ENLIGT BYGGNADSMINNESLAGEN
- EJ SKYDDAD BYGGNAD

SKALA 1:2000

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Om Ni vill överklaga länsstyrelsens beslut skall Ni skriva till kammarrätten i Sundsvall.

Tala om varför Ni anser att beslutet skall ändras och vilken ändring Ni vill ha. Skicka även med sådant som Ni anser har betydelse för ärendet.

Kammarrätten **måste ha fått** Er skrivelse inom den tid som nedan markerats med kryss, annars kan kammarrätten inte ta upp Ert överklagande.

- tre veckor från den dag då Ni fick del av beslutet
- två månader från den dag då Ni fick del av beslutet
- två månader från den dag då beslutet är daterat
-

Tala om vilket beslut Ni överklagar, t ex genom att anteckna ärendets nummer.

Underteckna skrivelsen och uppge namn, personnummer, postadress och telefonnummer. Om Ni anlitar ombud kan i stället ombudet underteckna skrivelsen.

Kammarrättens adress är: Fack, 851 01 SUNDSVALL

För ytterligare upplysningar kan Ni vända Er till länsstyrelsen